

Dnr Af-2016/0044 2088

Datum: 2017-02-21

Avsändarens referens: U2016/04660/GV

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Remissvar: En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning (U2016/04660/GV)

Sammanfattning

Arbetsförmedlingen tillstyrker utredningens förslag om insatser för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning. Arbetsförmedlingen ser dock att det kan finnas risker med förslaget om att skärpa behörighetskraven för yrkesprogrammen. En sådan åtgärd kan komma att försämra möjligheterna att påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning för elever som har låg motivation och sämre förutsättningar för studier.

Arbetsförmedlingen betonar några områden som berör arbetsmarknad och Arbetsförmedlingens verksamhet:

- Kraven på eleverna vid arbetsplatsförlagt lärande inom introduktionsprogram och gymnasiesärskolan bör i högre grad överensstämma med kraven som ställs på arbetsmarknaden.
- Arbetsförmedlingen vill se utveckling av samverkan med skolan för att genom stärkt studie- och yrkesvägledning ge elever och föräldrar god kunskap om arbetsmarknaden, dess behov och krav.

Arbetsförmedlingen

BESÖKSADRESS: Hälsingegatan 38
POSTADRESS: Arbetsförmedlingen
113 99 Stockholm

Tel: 0771-600000 | Fax: 08-508 801 99
E-post: arbetsformedlingen@arbetsformedlingen.se
arbetsformedlingen.se

- Samverkan mellan skolan och Arbetsförmedlingen bör utvecklas för överföring av information om elevens kunskaper och gemensam planering för en smidigare introduktion i arbetslivet.
- I vissa fall kan vuxenutbildningen vara ett lämpligare alternativ än ungdomsgymnasiet för elever som är 18-20 år. Förutsatt att de får det stöd som de har rätt till och att utbildningen anpassas efter den enskildes behov och förutsättningar.

Allmänna kommentarer

Arbetsförmedlingen vill understryka att alla insatser som möjliggör att fler ungdomar klarar gymnasiet är positiva. Vi vill särskilt lyfta fram det positiva i att skolan mer aktivt och pådrivande ska verka för att få alla ungdomar att påbörja en gymnasieutbildning och att eleven ska få ökat stöd och möjlighet att nå målen med sin utbildning. Arbetsförmedlingen ser att en avgörande faktor för ungdomars etablering på arbetsmarknaden är att de har gått tre år i gymnasieskolan.

Arbetsförmedlingen vill inledningsvis belysa arbetsplatsförlagt lärande (APL) vid introduktionsprogram och gymnasiesärskola. Idag är skillnaderna för stora mellan de krav som ställs vid APL inom introduktionsprogram och gymnasiesärskolan och de krav som eleverna ställs inför vid kontakten med arbetsmarknaden. Genom APL får eleverna möjlighet att prova olika yrken och därigenom bredda möjligheten att hitta det yrke eller den arbetsplats som passar. Vi vill därför understryka vikten av att elever under skoltiden ges möjligheter till att få konkreta arbetsliknande erfarenheter. Det kan till exempel handla om att följa överenskommelser, uthållighet och motivation. Viktiga inslag i APL bör också vara att förstå yrkeskulturer, normer på arbetsplatsen och att vara delaktig i en arbetsgrupp.

Kapitel 6 Arbetsmarknadens utveckling och ungdomars etablering

Utredningen fastställer att en avgörande faktor för ungdomars etablering på arbetsmarknaden är att de har gått tre år i gymnasieskolan. Det bekräftas också i Arbetsförmedlingens analyser.¹ Utvecklingen går emellertid långsamt: andelen av befolkningen i åldersgruppen 16–74 år med gymnasial nivå som sin högsta utbildning beräknas minska från dagens 43 procent till 40 procent 2035 (SCB). Det är centralt att bryta denna trend så att fler kan genomföra en utbildning på gymnasial nivå.

¹ Arbetsmarknadsrapporten 2016, Arbetsförmedlingen

Kapitel 24 Samlad bedömning

Utredningen belyser hur elevers attityder påverkar utbildningsvalen i ett brett och finfördelat utbildningsutbud. Arbetsförmedlingen delar utredningens syn om att utvecklingen på arbetsmarknaden innebär att det är viktigt för alla individer att ha möjlighet att ställa om till nya jobb på samma eller högre kvalifikationsnivå. Utredningen tar också upp att många ungdomar upplever arbetsmarknaden som osäker, många unga vet inte vad de vill bli. Det finns en trend mot förlängd ungdomstid och senarelagda val och ungdomars intresse för yrkesprogram har minskat. Arbetsförmedlingen vill understryka vikten av att bryta denna trend. Vår bedömning är att volymerna inom flertalet av yrkesprogrammen behöver öka för att säkerställa framtida kompetensförsörjning.

Ur ett övergripande perspektiv bör samverkan mellan Arbetsförmedlingen och skolan utvecklas ytterligare. Det gäller framförallt personer med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga men även andra elever som har särskilda behov och svårigheter att nå målen med utbildningen. Arbetsförmedlingen har inte någon tidigare dokumentation om den arbetssökande vilket gör att det kan ta tid att identifiera personens behov av stöd. Det är därför viktigt att utveckla formerna för informationsöverföring och gemensam planering mellan skolan och Arbetsförmedlingen. Överföringen bör ske under ordnade former utifrån en överenskommen grundstruktur med målet att skapa rutiner och forum som är hållbara över tid.

Kapitel 25 Förslag

25.1 En gymnasieskola för alla ungdomar

Utredningen föreslår att det kommunala aktivitetsansvaret ändras så att det i första hand syftar till att motivera och hjälpa ungdomar att påbörja eller återuppta en gymnasieutbildning. Aktivitetsansvaret ska även omfatta nyanlända ungdomar i gymnasieåldern som har uppehållstillstånd. Arbetsförmedlingen stödjer förslaget och delar utredningens syn att gymnasieskolan ska vara en gymnasieskola för alla.

Arbetsförmedlingen anser att det är av stor vikt att arbeta med motivationsinsatser för att fler ungdomar ska kunna slutföra en gymnasieutbildning. Fler unga behöver stöd att lyckas under sin gymnasietid och skolan måste hitta bra arbetssätt för att arbeta med svagpresterande och omotiverade elever. Ju kortare tid ungdomar går i gymnasieskolan, desto fler befinner sig utanför såväl arbete som studier. Vi är positiva till utredningens förslag även med tanke på att det i gruppen av elever som omfattas av det kommunala aktivitetsansvaret finns elever som har en identifierad

eller oidentifierad funktionsnedsättning. Om samverkan ökar kan dessa elever identifieras på ett tidigare stadium och få möjligheter till det stöd de behöver.

Förslag i kap 25.3 Tydligare möjlighet att gå längre i gymnasieskolan

Arbetsförmedlingen tillstyrker förslaget, men vill peka på vikten av att det finns alternativ till ungdomsgymnasiet för unga mellan 18-20 år. För denna grupp kan vuxenutbildningen i vissa fall vara ett lämpligare alternativ, förutsatt att de får det stöd som de har rätt till och att utbildningen anpassas efter den enskildes behov och förutsättningar. Enligt förordning om vuxenutbildning kan även den som är yngre än 20 år vara behörig till att tas emot till kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå, om det med hänsyn till den sökandes personliga förhållanden finns särskilda skäl.²

Förslag i kap 25.4 Planering av utbildning och undervisningstid

Arbetsförmedlingen ser positivt på att antalet lärarledda lektioner utökas. Särskilt viktigt är detta på yrkesprogrammen. Flera av dessa förslag förutsätter ökad lärartäthet. Med tanke på att lärarbristen påverkar rekryteringssituationen för gymnasielärare bör även den aspekten utredas i samband med förslagen.

Arbetsförmedlingen vill betona vikten av att följa upp och redovisa undervisningstid systematiskt, vilket förmodligen kommer att öka möjligheten att identifiera elever som har behov av särskilt stöd i undervisningen. Förslaget att införa överlämningar av bättre kvalitet är bra då elever med behov av stöd och anpassning annars riskerar att "hamna mellan stolarna" vid övergången från grundskola och gymnasieskola.

Förslag i kap 25.5 Undervisningen och alla elevers utveckling mot målen

Arbetsförmedlingen ser positivt på förslaget om att skolan ska arbeta mer elevcentrerat med mentorer, bättre struktur och med stöd för samverkan mellan elevhälsa, studie- och yrkesvägledning samt lärare. Vi vill trycka på vikten av yrkesvägledning och kompetens inom detta område. Kunskapen om studie- och yrkesval liksom arbetsmarknadskunskap bör stärkas. Det är viktigt att vägledning och fördjupad arbetsmarknadskunskap integreras i undervisningen. Studie- och yrkesvägledarna måste få tid i klasserna för att förmedla information om och vägleda mot fortsatta studier och mot arbetsmarknaden.

Utredningen belyser betydelsen av en god studie- och yrkesvägledning för att förebygga studieavbrott (kap 5.5.4). Arbetsförmedlingen instämmer och vill betona att det är viktigt att alla elever får god studie- och yrkesvägledning under hela skoltiden. Personer som saknar en gymnasieutbildning är, oavsett om dessa tidigare haft en anställning eller inte, mer sårbara på arbetsmarknaden. Vi ser positivt på en utveckling av samverkan mellan skolan och Arbetsförmedlingen för stärkt studie- och

² 3 kap. 2 § förordning (2011:1108) om vuxenutbildning

yrkesvägledning och fördjupad arbetsmarknadskunskap för både elever och föräldrar.

Vi delar utredningens syn på att studie- och yrkesvägledningens roll också bör belysas på en strategisk nivå. Vi vill lyfta fram vikten av att studie- och yrkesvägledare medverkar till att motverka könsbaserade val av utbildning och yrke. Studie- och yrkesvägledningen måste präglas av genusperspektiv för att kunna bidra till minskad könssegregering på arbetsmarknaden.

Förslag i kap 25.7 Enhetliga behörighetskrav till nationella program

Enligt utredningens förslag ska det krävas 12 godkända ämnen för att bli behörig till gymnasiet. Samma behörighet ska gälla för alla gymnasieprogram. Det innebär en skärpning av kraven på behörighet till yrkesprogrammen. Det förväntas leda till att fler fullbordar sina gymnasiestudier och att intresset för yrkesprogrammen ökar.

Arbetsförmedlingen ser att det kan finnas risker med förslaget att skärpa kraven på behörighet till yrkesprogrammen. Skälet är att det är tveksamt om elever som är svåra att motivera till studier får ett ökat intresse för yrkesprogrammen med denna åtgärd. Arbetsförmedlingen anser att det borde undersökas vidare om detta är rätt väg att gå. Elever som inte kommer in på gymnasiet efter en skärpning av behörighetskraven får gå på introduktionsprogram. Utredningen konstaterar att antalet elever i introduktionsprogram kommer att öka med hårdare krav på behörighet. Arbetsförmedlingen ser att det kommer att innebära längre tid i gymnasiestudier för de elever som inte uppfyller kraven på godkänt i 12 ämnen. För vissa elever är det en fördel eftersom de då får den extra tid de behöver för att nå målen. För elever med låg motivation och skoltrötthet kan det däremot få motsatt effekt och istället leda till ökade svårigheter. Det berör sannolikt elever som redan har sämre förutsättningar att slutföra gymnasiet och etablera sig på arbetsmarknaden.

Arbetsförmedlingen vill betona vikten av att undersöka sätt att ge stöd till de som inte uppnår behörighet till gymnasiet om intagningskraven skärps. Vi föreslår att ett krav på 12 godkända ämnen för behörighet till yrkesprogram kombineras med att varje skolhuvudman åläggs att anordna lovskola och läxhjälp för elever som i årskurs 7, 8 och 9 riskerar att inte uppnå godkänt betyg. Tidiga insatser är att föredra.

Förslag i kap 25.8 Möjlighet till undantag från vissa behörighetskrav

Arbetsförmedlingen delar utredningens bild av att unga vuxna som inte har nått behörighet till ett nationellt program före åldersgränsen för gymnasieskolan, bör få sitt utbildningsbehov tillgodosett inom vuxenutbildningen. Vi ser även positivt på att det redan i dagsläget finns kommuner som organiserat utbildning för unga vuxna med sammanhållna grupper och mer skolförlagd verksamhet inom ramen för

vuxenutbildningen. Vuxenutbildningens flexibilitet och möjlighet till individanpassning gynnar målgruppen.

Förslag i kap 25.10 Justeringar i utbud av nationella program och inriktningar

Arbetsförmedlingen ställer sig positiv till föreslagna förändringar i ett antal olika gymnasieutbildningar. Det är viktigt att utbildningarna anpassas till arbetsmarknadens behov.

Förslag i kap 25.11 Utbildningsutbudet - fortlöpande förnyelse och regional samverkan

Arbetsförmedlingen delar utredningens syn att gymnasieutbildningarna kontinuerligt behöver förnyas och anpassas till de förändringar som sker i arbetslivet och samhället. Det är viktigt att utbildningsutbudet bygger på arbetsmarknadens behov. För det krävs behovsanalyser kring efterfrågan av olika yrken. Sådana analyser kan utvecklas genom ökat samarbete med SCB och Arbetsförmedlingen. Gymnasieutbudet bör i någon mån anpassas mot de inriktningar där det är brist på arbetskraft. Till exempel är vård, pedagogik och gymnasieingenjörer några stora bristyrken även på lång sikt och behovet av eftergymnasialt datautbildade ökar. Arbetsmarknaden blir allt mer specialiserad och det kan finnas behov av ökad spetskompetens på vissa gymnasieskolor.

Utredningen menar att den regionala nivån roll bör utredas i ett större sammanhang. Arbetsförmedlingen instämmer i att regional samverkan om utbildningsbehov, dimensionering och arbetsmarknadens behov är viktig. Samverkan om dimensionering och behov bör i så hög grad som möjligt göras gemensamt mellan ungdoms- och vuxenutbildningen. Det är viktigt att kontinuerligt utvärdera utbildningsinriktningarna så att de följer utvecklingen i samhället och arbetslivet. Skolan behöver knytas tätare till arbetslivet.

Förslag i kap 25.15 Ett mer varierat innehåll i introduktionsprogrammen

Utredningen föreslår att undervisning i svenska eller svenska som andraspråk begränsas till högst två månader. Arbetsförmedlingen vill betona att det då är viktigt att eleven får adekvat stöd i form av studiehandledning på modersmålet för att kunna följa ämnesundervisningen på ett bra sätt.

Förslag i kap 25.16 Tydligare struktur och bättre dokumentation för elever på introduktionsprogram

Arbetsförmedlingen ser positivt på att elever som läst kurser inom ramen för ett introduktionsprogram utan att få godkänt betyg ska få en skriftlig bedömning. En sådan skriftlig bedömning av elevens kunskaper i lästa kurser kan, förutom att vara

ett viktigt komplement till fortsatt utbildning inom gymnasieskola eller vuxenutbildning, även vara av värde för Arbetsförmedlingen. Bedömningen blir ett värdefullt underlag om individen anmäler sig som arbetssökande vid Arbetsförmedlingen. En skriftlig bedömning bör följa en förbestämd struktur.

Förslag i kap 25.17 Bättre stöd för bedömning, arbetslivsanknytning och koppling till aktuell forskning

Arbetsförmedlingen stödjer förslaget att Skolverket och Universitet- och högskolerådet (UHR) ska ges i uppdrag att utveckla ett stödmaterial för bedömning av hela grundskoleutbildningar eller motsvarande, liksom delar av grundskole- eller gymnasieutbildningar för nyanlända elever.

Vi vill dock peka på ett stort behov av att en sådan bedömning även bör omfatta vuxna som enbart har genomgått motsvarande grund- eller gymnasieskoleutbildning i hemlandet. Bedömningen kan till exempel användas i kontakter med en arbetsgivare. Det handlar med andra ord inte enbart om bedömning för nivåplacering för fortsatta studier, utan även om bedömning av genomförd grund- och gymnasieutbildning för arbetslivet. En sådan bedömning vore även önskvärd för de som saknar dokumentation över genomförd grundskole- eller gymnasieutbildning.

Kapitel 26 Konsekvenser

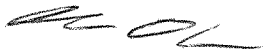
Kapitel 26.8.4 Konsekvenser för Arbetsförmedlingen - besparing

Arbetsförmedlingen delar synen att myndighetens kostnader avseende aktivitetsstöd och utvecklingsersättning kan minska när fler slutför 3-årigt gymnasium. Vi vill betona att en fördjupad analys behövs för att beräkna omfattningen av en eventuell besparing för Arbetsförmedlingen.

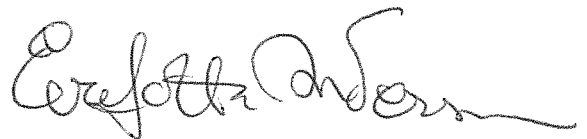
Kapitel 26.12.2 Konsekvenser för jämställdhet mellan könen

Utredningen har på ett konsekvent och tydligt sätt i statistikredovisningarna synliggjort skillnader mellan kvinnor och män. Arbetsförmedlingen saknar emellertid en tydlig beskrivning för varje förslag hur förslaget bedöms påverka jämställdheten.

På Arbetsförmedlingens vägnar

Clas Olsson
bitr generaldirektör

Eva-Lotta Andersson
utredare

Beslut i ärendet har fattats av biträdande generaldirektör Clas Olsson. Ärendet har föredragits av utredare Eva-Lotta Andersson. I den slutliga handläggningen av ärendet har direktören för Förmedlingsavdelningen Marie Linell-Persson samt sektionschef Peter Bornemar deltagit.